

Еволюція процедури звернення стягнення на майно боржника на прикладі країн середньовічної Європи та сучасної України

Денис Іщенко

*аспірант теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: IshchenkoDY@krok.edu.ua
ORCID: 0009-0004-3576-9001*

Процедура виконавчого провадження є завершальною стадією судового провадження та спрямована на реальне виконання судового рішення. Звернення стягнення на майно боржника є одним із заходів примусового виконання рішень. Прописаний у чинному законодавстві України механізм передбачає чітку його процедуру. Ця процедура не з'явилася на порожньому місці, а еволюціонувала протягом століть. Слід зазначити, що у часи середньовіччя в Європі також існувала процедура звернення стягнення на майно боржника, і в загальних рисах вона нагадує сучасну українську процедуру.

Таким чином, доречним є порівняти вказані процедури у сучасній Україні та в середньовічній Європі. У цій роботі під середньовічною Європою маються на увазі території так званих Нижніх Країн, до яких належали території сучасного Бенілюксу, частково півночі Франції, герцогство Брабант, герцогство Бургундія, графство Голландія. В ті часи особа, яка виконувала функції судового виконавця, на вказаних теренах мала назву *hussier de justice*.

Для виконання судового рішення судовий виконавець (*hussier de justice*) мав право вчиняти дії із примусового виконання. Розпочиналося все із зобов'язання боржника виконати рішення добровільно [1, с. 8].

Така норма кореспондує нормі, що була наявна в ч.2 ст.25 Закону України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 р., згідно з якою боржнику надавався семиденний строк для самостійного виконання рішення (п'ятнадцятиденний щодо рішень про примусове виселення боржника) [2].

Принагідно зазначимо, що у чинному Законі України «Про виконавче провадження» відсутні норми, які б надавали боржнику час на самостійне, добровільне виконання судового рішення. Вочевидь, станом на 2016 р. стало очевидним безрезультатність норми про строк для самостійного виконання рішення, оскільки боржник міг добровільно виконати рішення невідкладно після набрання ним законної сили, а не чекати початку виконавчого провадження, і саме тому не потрібно давати боржнику по суті відстрочку у виконанні рішення.

Надалі, замість виконання судового рішення (зокрема, шляхом сплати боргу) боржник міг ідентифікувати власне майно, яке міг би стягнути судовий виконавець [1, с.8]. Вказаній нормі наявна схожа у ч.5 ст.48 Закону України «Про виконавче провадження»: «боржник має право запропонувати види майна чи предмети, які необхідно реалізувати в першу чергу» [3]. Вважаємо, що збереження у сучасному законодавстві таких правил є слушним, оскільки треба надавати боржнику право запобігти найбільш негативним для себе наслідкам

звернення стягнення на його майно.

Водночас, якщо боржник не виконував рішення та не ідентифікував майно, то тоді судовий виконавець мав повноваження самостійно виявити майно боржника.

Про виявлене майно складалися чотири прокламації, які зачитували в неділю в церкві населеного пункту, де майно було розташоване, а також на щотижневому базарі, який проводився у населеному пункті, де майно розташоване. Додатково оголошення із текстом прокламацій вивішувалися у місцях, де вони були зачитані [1, с.8]. Вказане вочевидь зумовлене тогочасними реаліями: люди в часи середньовіччя були релігійними, щонеділі відвідували церкву, а тому це місце було ідеальним для оголошення, щоб довести його до максимальної кількості охочих придбати майно; також базари були тим місцем, де щотижня збиралися мешканці міста, а тому це також було ідеальним місцем для оголошення.

Прокламації оголошувалися з інтервалом не більше двох тижнів і під час останньої реклами оголошувалося, коли і де буде проводитися продаж майна. Додатково про це оголошував міський глашатай [1, с.9].

Процедура продажу майна полягала у тому, що воно продавалося особі, яка запропонує найвищу ціну станом на момент згасання свічки, яку запалювали на початку цих торгів. Однак і це не було завершенням процедури продажу. Угоду про продаж майна затверджував суд під час спеціальної церемонії. І під час неї будь-то міг запропонувати вищу ціну за майно, і тоді саме ця особа стане покупцем майна [1, с.9].

Як бачимо, процедура торгів фактично складалася із двох частин, і, на нашу думку, друга частина, за участю суду, фактично нівелювала першу, організовану судовим виконавцем. Хоча, перша частина могла бути організована для того, щоб привернути увагу більшої кількості людей, а вже на другій частині, у суді, збиралися абсолютно всі заінтересовані у придбанні майна особи.

До нашого часу процедура звернення стягнення на нерухоме майно боржника суттєво змінилася. Наразі, відповідно до ст.61 Закону України «Про виконавче провадження», звернення стягнення на майно боржника здійснюється шляхом проведення електронних торгів. Такі торги відбуваються на вебсайті <https://setam.net.ua/>, а якщо здійснюється звернення стягнення на земельні ділянки боржника, то щодо них проводяться земельні торги на вебсайті системи «Прозорро.Продажі»: <https://prozorro.sale/>.

Таким чином, наразі максимальна публічність торгів забезпечується шляхом оприлюднення інформації про них на спеціалізованих вебсайтах, де кожний охочий має можливість взяти участь у торгах. Водночас, в нинішніх умовах про електронні торги знають лише ті люди, які систематично цікавляться цим питанням, а в середньовіччі, коли про майбутні торги оголошували в церкві та на базарі, про торги знали майже усі жителі певного міста; в тих умовах навіть складно було не дізнатися про торги.

Незмінною залишилася тільки ідея, що той, хто запропонує найвищу ціну за майно, той стане його покупцем. Стаття 61 Закону України «Про виконавче

провадження» встановлює порядок реалізації майна, на яке звернено стягнення. Передбачено дві уцінки майна, якщо воно не продане на першому чи другому електронному аукціоні. Забезпечена можливість стягувачу залишити майно за собою, якщо ніхто не придбав його на електронних торгах.

Таким чином, нинішнє правове регулювання процедури звернення стягнення на майно боржника, вочевидь, має своє коріння у середньовічній Європі. Це, зокрема, є ознакою того, що Україна належить до романо-германської правової сім'ї. Також такий стан прав свідчить, що процес звернення стягнення на майно боржника протягом століть зазнав певної еволюції, в першу чергу пов'язаною із розвитком технологій. Проте, що в середньовіччі, що в сучасності незмінними залишалось те, що про продаж майна боржника повідомлялося якомога більшому колу людей, а переможцем торгів ставала особа, яка запропонує найбільшу ціну за майно.

Список використаних джерел

1. *van Rhee Cornelis Hendrik. The History of the 'Huissier De Justice' in the Low Countries. Enforcement and enforceability: tradition and reform. M-EPLI Working Paper. №2011/15. URL: <https://ssrn.com/abstract=1799253>.*
2. *Про виконавче провадження : Закон України; Перелік від 21.04.1999 № 606-XIV. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/606-14> (дата звернення: 23.11.2023).*
3. *Про виконавче провадження : Закон України; Перелік від 02.06.2016 № 1404-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1404-19> (дата звернення: 23.11.2023).*